

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ НАУКОВИХ ПОСЛУГ

Розглянено питання розвитку інноваційної діяльності в Україні, аналізуються передумови та формулюються принципи успішної інноваційної діяльності в сфері науково-технічних послуг. Показано, що науково-технічний потенціал України є розвинутим та готовий до інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інвестиції, науково-технічні послуги.

Постановка проблеми. Метою державної інноваційної політики України є "переведення науково-промислового потенціалу України на інноваційний шлях розвитку, побудову економіки, що базується на наукових знаннях, яка збільшить економічний розвиток країни від експортно-сировинної залежності та забезпечить високу динаміку економічного росту в галузях переробки". Іншими словами, стратегія держави полягає в зменшенні частки продукції сировинних галузей у ВВП (диверсифікація виробництва) та забезпеченні технологічної безпеки економіки України.

Інноваційний характер бізнесу досягається різними шляхами. Можна заохочувати самостійність та ініціативність співробітників, визначати пріоритетні напрямки розвитку, вибирати оптимальні співвідношення прибутку-ризик, долати рутинність бізнесу, хоча в першу чергу важливий науковий підхід до організації інноваційного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи інноваційної діяльності в сфері наукових послуг описані в працях Ю. Амосова, О. Амоши, І.Бондар, В.Брича, Е.Ермакова, В.Гееця, В.Герасимчука, І.Гнибиденка, Т.Заяц, С.Злупка, Е.Качана, А.Колога, О.Кузьміна, Г.Купаловой, В.Микловды, В.Нижника, О.Новиковой, В.Оникиенка, В.Онищенко, С.Пирожкова, У.Садовой, Л.Семив, Е. Степанова, С.Трубича, Л.Чернюк, А.Чухна, М.Шаленко, Л.Шевчук та інших.

Виділення не розв'язаних раніше частин загальної проблеми. У наш час недостатньо наукових публікацій, присвячених управлінню організацією на основі інновацій. Особливо це стосується довгострокових інвестицій в інновації на основі стратегічного розвитку та науково-дослідної діяльності. Проблема довгострокових ризикових вкладів в Україні вельми складна та розв'язується важко.

Постановка завдання. Завдання виступає аналіз питання управління організацією на основі інновацій, а також один із методів зниження

гостроти проблеми довгострокових інвестицій, що ґрунтується на кореляції продажів та інвестицій у інновації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Нині стає очевидним: щоб організація розвивалася, необхідно безперервно впроваджувати у виробничий процес інновації, що призводять до змін. Згідно з Біллом Гейтсом: - "Якщо Ви не практикуєте менеджмент змін, що відстежує майбутнє, то майбутнє не слідкуватиме за Вами..." [1]. У цьому полягає основа стратегічного менеджменту, які у випадку інновацій, необхідно доповнювати ідеями економіки, що базується на знаннях. "Знання самі постійно застарівають, призводячи до того, що сьгоднішні передові знання стають невіглаством завтра", підкреслює Пітер Друкер [2]. Отже, інноваційний розвиток організації потребує методик управління організацією на основі постійних змін, упроваджень, інновацій.

За словами Сергія Філіна, "У нових умовах проблема підвищення ефективності інноваційної діяльності потребує нових підходів. Найбільш значущий з них - урахування тісного взаємозв'язку інноваційних та інвестиційних процесів. Вагомі інновації неможливі сьогодні без великих інвестицій, а високоефективні інвестиції - без інновацій" [2].

У розвинених країнах 90% зростання ВВП визначається інноваціями та технологічним прогресом. [3]. В Україні та ж "нова" продукція не набирає й 1%, тоді як цей показник у Фінляндії перевищує 30%, в Італії, Португалії, Іспанії - від 10% до 20% [4].

Отже, постає завдання визначення методів управління змінами їх взаємозв'язку з інвестиціями та визначення оптимального часу для внесення коштів.

Термін "інновація" вперше вжито ще на початку ХХ століття відомим австрійським економістом Й.Шумпетером при дослідженні впливу науково-технічних, технологічних і організаційних змін (нововведень) на динаміку економічного зростання в рамках теорії

циклічності розвитку [5].

До визначення змісту терміна "інновація" є два підходи: "вузький" та "широкий".

"Вузький" передбачає, що інновації - це радикальні нововведення. Я.Вишняков, П.Гехард, К.Кірсанов вважають, що інновація - "не просто нововведення, а великою мірою змінююче наше життя радикальне нововведення" [6]. "Широкий" підхід - інновації - це будь-яка цільова зміна у функціонуванні організації як системи, що веде до підвищення ефективності її діяльності. Наприклад "інновація" це "...новий продукт чи послуга, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, будь-яке вдосконалення, що забезпечує економію витрат чи створює умови для такої економії" [6].

Якщо немає оновлення виробництва, немає нових кадрів, немає пошуку нових ринків збуту, альтернативних джерел сировини, не розробляється нова стратегія розвитку, то підприємство не зможе розвиватися стійко. Обладнання та технологія застаріють, і фірма не зможе конкурувати з аналогічними підприємствами, в результаті підвищення витрат, скорочення прибутку і поступово виробництво перестане бути рентабельним.

Приєднуємося до думки, що стійкість організації криється в інноваційних змінах (широкий підхід). Близько 70% щорічного економічного зростання США забезпечується саме за рахунок розробок нових товарів [7]. Американські компанії витрачають за рік від 10 до 20% чистого прибутку на створення або покращення своїх товарів, або виробничих можливостей [7]. Для досягнення подібної ефективності необхідно реалізувати ряд принципів:

- своєчасність інвестиції;
- ефективна робота з кадрами;
- горизонтальна та вертикальна інтеграція великого бізнесу з малим "венчурним";
- розвиток і вдосконалення ринку наукових послуг.

Розглянемо ці принципи послідовно. Робота організації на основі впровадження інновацій, імовірно, повинна розвиватися за графіком відображеним на рисунку 1 (відрізок а-б): тобто ми, працюючи з одним товаром, заздалегідь вкладаємо гроші в розроблення нового. Але інновації (радикальні) за теорією довгих хвиль М. Кондратьєва виникають раз на сто років, а життєвий цикл товару складає в середньому 4-5 років. Як знайти новий товар для подальшої діяльності, подальшого розвитку, якщо найближчі нові ідеї з'являться тільки через 50 років?

Реалізуючи широкий підхід, недостатньо виробляти новий товар, необхідно змінювати саму

організацію, її стратегію, цілі, персонал. Очевидно, необхідно змінювати ритм інвестицій. Це досягається постійним упровадженням поліпшуючих інновацій. Подібний процес характеризує крива вдосконалень (рис. 1).

Але в тривалій перспективі вдосконалення може втратити сенс, тобто потрібно знати граничний термін удосконалення. Інакше ми нескінченно працюємо над удосконаленням нашого товару, не беручи до уваги появу базисних інновацій, застоюємося, і в результаті програємо більш динамічним конкурентам. На жаль, такий хід розвитку виробництва характерний для української економіки. Як приклад експерти наводять такий показник: понад 70% усіх винаходів направлено або на підтримку, або на незначне вдосконалення вже існуючих або застарілих видів техніки й технології [4].

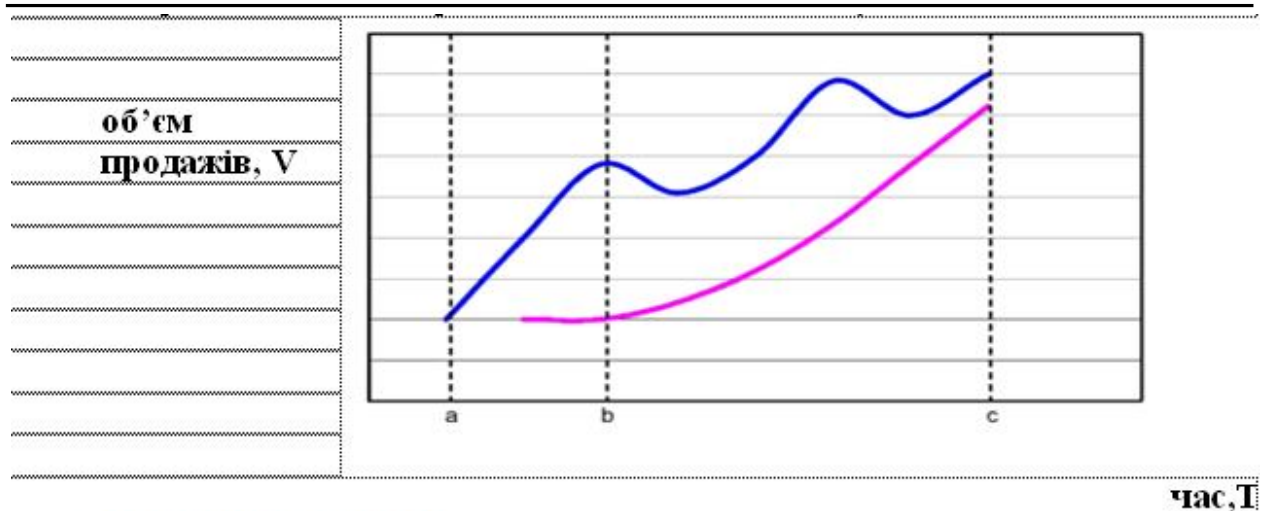
Для успішної конкуренції нарощування продажів і реалізацію нововведення необхідно проводити паралельно. Треба поєднати обидва графіки, тобто треба просувати свій товар (відрізок а-б), і коли його виробництво почне приносити прибуток, інвестувати кошти в пошуки нових ідей (відрізок б-с), з модернізацією старого, якщо він рентабельний. Такий підхід може призводити до тимчасового зниження обсягу продажів через скорочення обсягу часткових нововведень, зате дозволяє інвестувати нову базову інновацію.

Кадрова проблема для супроводу інновації також вельми важлива.

Директор великої американської фірми говорить: "Я ніколи не візьму на роботу людину, яка все життя вчилася на одні п'ятірки. Я навіть близько не підпушу її до своєї компанії, тому що вона завжди робила саме те, що їй казали". Люди, які генерують ідеї повинні бути неординарними, несхожими на інших. Зрозуміла тенденція прийому на роботу людей з неординарним мисленням (при прийомі на роботу вони проходять тест на розв'язання нестандартних завдань і т.д.). Роботодавець хоче бачити в себе на роботі людей, здатних привнести в його організацію те, чого ще не було ніде.

Це рішення виправдане, тому що менеджер навряд чи зможе придумати ідею, яку до нього ще ніхто не придумав, але він може комерціалізувати цю ідею, зробити її товаром і одержувати прибуток.

"В Україні немає проблеми відсутності ідей, а є проблема нестачі кадрів. Немає грамотних інвестиційних керівників, які б могли оцінити ідею й розібратися в технологічних питаннях" [8]. Використовуючи термінологію венчурного бізнесу, скажемо, що активна робота з інноваціями вимагає присутності в фірмі службовців з "венчурним

Крива вдосконалень Крива нововведень

Рис.1. Ілюстрація кривої вдосконалень і нововведень

мисленням", здатних генерувати нестандартні ідеї та напрямки розвитку.

Важливу роль у розвитку інновацій повинні відігравати інтеграційні процеси. Комерційні структури націлені на отримання прибутку. Їх цікавлять лише завершені дослідження, готовий інтелектуальний продукт, який можна впровадити якнайшвидше. Таких продуктів на ринку наукових послуг дуже мало. Застаріла матеріальна база, особливо технологічна, хронічне недофінансування. Сектор прикладної науки вичерпали. У той же час нинішня ситуація в промисловому комерційному секторі така, що мова йде про його виживання. Він зазнає потужного конкурентного тиску з боку розвинених в технічному відношенні закордонних виробників і не може дозволити собі розкіш підтримувати фундаментальну науку. Відзначимо, що на залишках науково-дослідних інститутів з'явилися малі підприємства, які ще здатні генерувати необхідні промисловості ідеї. У зв'язку з цим для розвитку інновацій необхідно забезпечити надходження державних інвестицій в малі фірми, з одного боку, а також інтеграцію малих науково-технічних фірм з промисловими підприємствами - з іншого. Це дасть імпульс до інноваційного розвитку промислових підприємств.

Наприклад, у Кореї, напрямком, що сприяє розвитку регіонального інноваційного потенціалу, як відзначають, стало створення стратегічних союзів між великими компаніями і невеликими компаніями, які опираються на нові технології, - венчурними підприємствами [9]. Це дозволяє підживлювати базовий бізнес нестандартними ідеями і водночас підтримувати ризиковий бізнес, який прискорює інноваційний розвиток. Інтеграція зберігається горизонтальною, тобто малий і

великий бізнес є партнерами.

Модель розвитку інноваційного потенціалу Чилі базується на двох надзвичайно важливих аспектах: по-перше, ідентифікація, адаптація та розвиток технологій, по-друге, дифузія й доступність цих технологій шляхом створення інноваційних компаній [9]. Там пішли на вертикальну інтеграцію, тобто об'єднання фірм аж до їх злиття. Об'єднання виробничих і венчурних фірм справило значний вплив на економіку Чилі [9].

Для успішного розвитку інновацій необхідний ринок науково-технічної, інтелектуальної продукції. Інноваційний розвиток України має внутрішні протиріччя. Українська економіка має достатньо коштів для розвитку інновацій. Однак ринок не готовий. Немає достатньої кількості професійних команд, які зможуть грамотно розпорядитися коштами.

По-перше, ринок наукових послуг, на якому продаються інновації, в Україні не розвивався. Можна сказати, що він зовсім відсутній.

По-друге, у процесі перебудови і приватизації було зламане системне розробки інновацій, яка опиралася на головні галузеві науково-технічні і конструкторські інститути галузевих міністерств. Разом з галузевими міністерствами вони загинули в першу чергу.

По-третє, залишковий принцип фінансування наукових досліджень, а точніше, хронічне недофінансування науки, практично завершив знищення сектора, на основі якого можна було створити ринок наукових послуг. Для успішного інноваційного розвитку країни його необхідно створити. Діяльність організації як інноваційно-орієнтованої системи, яка складається з n -ї кількості ланок, що взаємодіють між собою,

неможлива без такого ринку. Саме через відсутність вітчизняної пропозиції на ринках високих технологій і наукомістких товарів домінують закордонні фірми.

Ринок наукових послуг України перебуває на етапі формування. Процеси його становлення значно відстають від ринків сировини, товарів і соціальних послуг. Формуватися він почав всього кілька років тому, крім того, його становлення гальмувалося відсутністю на ньому недержавних організацій. Наукові організації України в основному досі орієнтовані на бюджетне фінансування, інноваційні начала й орієнтація на ринок у них слабо виражені. На ринках високих технологій і наукомістких товарів домінують закордонні фірми. Ці та інші чинники формують його основні властивості: низький рівень попиту на наукові послуги українських учених, неконкурентоздатність їх наукової продукції на цьому ринку, а звідси й низька вартість даних послуг. Українському ринку наукових послуг властива недосконала конкуренція. Промислові підприємства неохоче купують послуги російських вчених, вважаючи, що вони не відповідають світовому рівню.

Для забезпечення розвитку ринку наукових послуг необхідна загальна й спеціальна інфраструктура. Загальна інфраструктура ринку, в яку входять кредитні установи, податкова служба, митниця і т.д., в Україні загалом сформувалась. Однак вони не готові до роботи на ринку наукових послуг, а тим паче з інтелектуальною власністю. Інвестиції у створення інтелектуальної власності високоризикові, тому до їх кредитування учасники ринку не готові.

На даному етапі згаданий ринок не розвивається через нестачу інвестицій, відсутня основа його функціонування: продумана нормативна база, грамотні біржові гравці, здатні продавати інновації. Майже відсутня спеціальна інфраструктура ринку наукових послуг, до якої можна віднести недержавні інвестиційні фонди, біржі інтелектуальної власності та ліцензій, а також інші об'єкти інфраструктури. Пригнічується самоорганізація подібного ринку, бентежать мізерно малі можливості розвитку, немає взаємодії генераторів і комерціалізаторів ідей. Розвиток його визначається лише на рік - два міжгалузевими науково-технічними програмами, а створення інновації вимагає більш значного терміну. Тому робота над створенням інновації зупиняється до її завершення й надання товарного вигляду. Тому немає інноваційних продуктів, без яких ринок існувати не може. Повинна змінюватися стратегія державного фінансування, вивчатися згаданий вище досвід зарубіжних країн. Повинна

розвиватися самостійність, автономність венчурних організацій, але в дружньому інвестиційному середовищі, яке не може бути створене без участі держави.

Висновки. Підбиваючи підсумки, зазначимо, що сукупність інновацій та інвестицій - це основа нової економіки, що дозволяють отримувати економічні результати, що призводять до інвестицій та інтенсивного зростання якості життя населення.

Взаємозв'язок інновацій та інвестицій очевидний, упровадження нового продукту потребує інвестицій по всьому ланцюжку нововведень. Ефективне функціонування суб'єктів господарювання допускає адаптацію до ринкових умов на основі здатності підприємства до постійних інновацій та визначення інноваційної стратегії розвитку. Цілеспрямовані та результативні інновації є, в основному, підсумком аналізу, системності в реалізації й напруженої роботи з розробки інноваційно-інвестиційної стратегії.

Список літератури

1. Котельников В. Овладение стратегией непрерывной инновации [Электронный ресурс]. - Режим доступа: www.icsti.ru/rus_ten3/1000ventures/a/business_guide/innovation_harnessing_bydpd.html
2. Филін С. Інновації в реальному секторі [Електронний ресурс]. - Режим доступа: www.inti.kz/develop/document/f56.htm
3. Степанова Е.А. Інноваційна стратегія: потенціал, обмеження, передумови успішності [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://masters.donntu.edu.ua/t2004/fgtu/belyayev/library/s7.htm>
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра екон. наук, проф. Л.І. Федулової. - К.: "Основа", 2005. - 552с.
5. Ермакова Е.А. Інноваційна складова інтеграційних процесів: регіональний аспект [Електронний ресурс]. Режим доступа: www.region.mcsnp.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=100
6. Федулова Л.І. Технологічний розвиток економіки України: [монографія] / Л.І. Федулова. - К.: Ін-т економіки та прогнозування, 2006. - 627 с.
7. Касьяненко В. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні / Касьяненко В. // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2011. - № 4. - С. 200-204.
8. Капітальна затія [Електронний ресурс]. - Режим доступа: www.e-rus.ru/site.shtml?id=11&n_id=8038
9. Гриценко А. Методологічні основи модернізації України / А. Гриценко // Економіка України. - 2011. - № 2. - С. 4-12.

Аннотация

Ольга Антохова

РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ НАУЧНЫХ УСЛУГ

Рассмотрены вопросы развития инновационной деятельности Украины, анализируются предпосылки и формулируются принципы успешной инновационной деятельности в сфере научных услуг. Показано, что научно-технический потенциал Украины является развитым и готовым к инновационной деятельности.

Ключевые слова: *инновации, инновационная деятельность, инвестиции, научно-технические услуги.*

Summary

Olga Antohova

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN THE FIELD OF SCIENTIFIC SERVICES

The article considered the questions of development of innovative activity in Ukraine, analyzes the background and formulated the principles of successful innovative activity in the field of scientific and technical services. It is shown that the scientific and technical potential of Ukraine is developed and ready to innovation activity.

Keywords: *innovations, innovative activity, investments, scientific and technical services.*